

Эканамічна гісторыя Барысаўскага рэгіёна і горада Барысава

(з найстарајшынных часоў да сучаснасці)

(Працяг, пачатак у №10-12 (175-177) за 2013 г., 1-12(178-189) за 2014 г. і 1-12(191-201) за 2015 г., 1-9(202-211) за 2016 г., 1-2(214-215), 4-12(217-225) за 2017 г., 1-11(226-236) за 2018 г., 1-2(238-239), 4-8(241-245), 10-12(247-249) за 2019 г., 1-2(250-251), 4-12(253-261) за 2020 г., 1(262), 3(264), 6-10(2678-271) за 2021 г.)

Тэма адміністрацыйна-тэрытарыяльнага дзялення ў БССР другой паловы 1920-х гг. часткова закраналася ў адной з папярэдніх публікацый. У прыватнасці, паднімалася пытанне аб неабходнасці вывучэння Барысаўшчыны ў сучасных межах, якія сфармаваліся паразунальна нядаўна. Запраз падрабязней разгледзім хроніку падзеяў і змены, што адбыліся пасля ліквідацыі Барысаўскай акругі, якая ўзнікла ў 1924 г. і памерам падобна з адначасовай ліквідаваным аднайменным паветам.

Рашэнне пра скасаванне было прынята на VIII Усебеларускім з'ездзе Саветаў. У пастанове ад 12 красавіка 1927 г. гаварылася: "Прымаючы да ўвагі ўзмацненне фінансавання народнай гаспадаркі, варты праводзіць мерапрыемствы па памяняншенні выдаткаў на ўтрыманне кіроўнага і рэгулюючага апарату. У прыватнасці, для скарачэння выдаткаў на ўтрыманне акруг і ў суязі з пе-ранясеннем цэнтра ўвагі на ніз-вия савецкія органы, з'езд прызнае мэтазгодным павялічыць акругі, для чаго ліквідаваць Барысаўскую, Слуцкую, Калінінскую

і Рэчыцкую акругі, прычым Барысаўскі, Слуцкі, Калінінскі і Рэчыцкі гарадскія Саветы павінны быць непасрэдна падпарадкаваныя акруговым выкананічым камітэтам...". Такім чынам, з пункта гледжання эканамічнага, культурнага і адміністрацыйнага складнікаў існаванне ўказанных акруг палічылі немэтазгодным. Мэта авбяшчалася як быццам бы добрая – аптымізаваўшы апарат вышэйстаячых кіроўных структур, умацаваць "нізвыя савецкія органы", гэта значыць, раённыя звёны, а сродкі, якія вызываюцца, накіраваць на фінансаванне эканомікі, якая стала на шлях індустрыялізацыі. За кошт скасаваных тэрытарыяльных утварэнняў пла-навалася ўмацаванне суседніх акруг, да якіх пераходзілі кіроўныя функцыі над іншою уключанымі раёнамі, што адпаведна цягнула... павелічэнне адміністрацыйна-кіроўнага апарату.

9 чэрвеня таго ж года выйшла пастанова ЦВК і СНК БССР "Аб размеркаванні тэрыторый Барысаўскай, Слуцкай, Калінінскай і Рэчыцкай акруг паміж іншымі акругамі БССР". "VIII Усебеларускі з'езд Саветаў у мэтах умацавання (фінансавання) народнай гаспадаркі і памяняншэння выдаткаў на ўтрыманне адміністрацыйнага апарату, 12 красавіка 1927 г. па-дакладзе ўрада БССР... паста-наві ў ліквідаваць Барысаўскую, Слуцкую, Калінінскую і Рэчыц-скую акругі". У той жа пастанове канкрэтнізаваўся тэрытарыяльны падзел. Землі Барысаўскай акругі

размяркоўваліся наступным чынам: "...Бярэзінскі, Бягомльскі, Зэмбінскі, Плещаніцкі, Халопеніцкі, Крупскі і Барысаўскі раёны ў існуючых межах з г. Барысаў далучыць да Менскай акругі; Лепельскі р-н у існуючых межах далучыць да Полацкай акругі; Чарэйскі р-н у існуючых межах далучыць да Аршанскай акругі". Такім чынам, Барысаўскі раён і яго цэнтр горад Барысаў перапад-парадкоўваўся акруговым уладам у Менску. Аналагічна быў перад-парадкованы Зэмбінскі раён.

Да 15 чэрвеня патрабавалася канчаткова размеркаваць тэрыторыі, вырашыць пытанні з маёмастю, фінансамі і іншага. Гэтая за-дача ўскладалася на спецыяль-ныя ліквідацыйныя камісіі, якія складаюцца з прадстаўнікоў "як ліквідаваных, так і зацікаўленых акруговых выкананічых камітэтаў". У нашым выпадку – па ад-ным прадстаўніку ад Барысаўскай і Менскай акруг. Персанальны склад камісіі запісваўся ўрадам. Пры ўзнікненні спрэч-ных і іншых пытанняў члены камісіі кіраваліся спецыяльна выдадзенай інструкцыяй, пад-рыхтаванай народным камісарами ўнутраных спраў (НКУС) сумесна з народным камісарами ўнутраных спраў (МССР). Апошнім тэрмінам дзейнасці ліквідацыйных камісій было прызначана 1 ліпеня. Характэрна, што нагляд за ажыццяўленнем усіх мерапрыемстваў ускладаўся... на органы НКУС (??).

Але якая падзея папярэднічала ліквідацыі пералічаных акруг? Звернемся да снежня 1926 г., калі ЦВК і СНК БССР прынялі паста-новы "Аб далучэнні да БССР Рэчыцкага і Гомельскага паветаў былога Гомельскай губерні РСФСР". У гісторыю нашай краіны гэтае ўз'яднанне ўвайшло як другое ўзбуйненне Беларускай ССР (першае адбылося ў 1924), якое стала значнай вяхой у палітычным, эканамічным і куль-турным жыцці рэспублікі 1920-х гг. У выніку тэрыторыя павялічылася на 15 тыс. 727 кв. км., а на-сельніцтва ўзрасло на 649 ты-чалавек.

Вяртаемся да Барысаўскага раёна. Да восені 1927 г. у яго склад-зе знаходзілася 16 сельсаветаў – Вяліканегнавіцкі, Вялікастахаўскі, Бродавіцкі, Бытчанскі, Вя-ляціцкі, Глівінскі, Жыцькаўскі, Забашавіцкі, Зачысценскі, Лошніцкі, Мётчанскі, Неманіцкі, Навасёлкаўскі, Аздзяніцкі, Пере-садскі, Чарневіцкі.

Найбуйным з суседніх раёнаў з'яўляўся Зэмбінскі, які склада-ецца з 10 сельсаветаў – Ган-цавіцкі, Гарэла-Лужскі (позней Іканскі), Зэмбінскі, Каменскі, Кішчына-Слабодскі, Кар-сакавіцкі, Касцюкоўскі (Касцю-ковіцкі), Мсціжскі, Швабскі і Хаўхоліцкі. Да ўвагі, у каstryч-ніку 1924 – траўні 1928 г. у Хаўхоліцкім сельсавете старшынёй быў выхадзец з барысаўскай вёскі Рагатка Дзмітрый Сцяпа-навіч Малчанскі (1901-1979), у будучым вядомы дзяржаўны і

грамадскі дзеяч БССР. Адзначым, што Кішчына-Слабодскі і Хаўхоліцкі сельсаветы да 21 жніўня 1925 г. лічыліся за Барысаўскім раёнам, а затым былі перададзеныя Зэмбінскуму. У якасці асобнай адміністрацыйна-тэрытарыяльной адзінкі раён праіснаваў трэх гадоў у складзе Барысаўскай і кала трох месяцаў – Менскай акруг. Гісторыя Зэмбінскага раёна (дарэчы, практычна не вывуча-ная) абрываецца на даце 22 верасня 1927 г. У той дзень ЦВК і СНК БССР прынялі чарговую пастано-ву "Аб ліквідацыі Зэмбінскага раёна Менскай акругі і размеркаванні тэрыторыі сельскіх Саветаў Зэмбінскага раёна паміж Барысаўскім, Плещаніцкім, Бя-гомльскім і Лагойскім р-мі".

У выніку, площа Барысаўшчыны аднамаментна ўзрасла. Акрамя вернутага Кішчына-Слабодскага і Хаўхоліцкага сельсаветаў, раён папоўніўся Зэмбінскім, Кар-сакавіцкім і Касцюкоўскім (Кас-цюковіцкім) сельсаветамі. Тым не менш частка паўночна- ўсходніх зямель краю ў яго сучас-ных межах па-ранейшаму нале-жала суседзям. Так, Ганцавіцкі сельсавет адышоў Плещаніцкаму, а Іканскі і Мсціжскі ўліліся ў склад Бягомльскага раёна. Уз'яднанне ўказанных сельсаветаў з на-шым рэгіёнам адбылося ў пасля-ваенны час.

*(Працяг будзе)
Аляксандр Балабан,
гісторык-археограф ДУК "Барысаўская
цэнтральная раённая бібліятэка імя
І.Х.Каладзеева"*